

ARUPÄRIMINE

Eesti sõduri mälestusmärgi konfiskeerimise kohta

1. septembril pidi Lihulasse eramaale paigaldatama mälestusmärk Nõukogude okupatsiooni vastu ja Eesti iseseisvuse taastamise nimel võidelnud ja langenud eesti sõduritele. Nii kavatseti tähistada Eesti kaitselahingute 80. aastapäeva.

Mälestusmärgi näol oli tegemist 2004. aastal Lihula kalmistult eemaldatud monumendi koopiaga, mille originaal asub praegu Lagedi muuseumis. Pärast monumendi eemaldamist Lihulast 2004. aastal tellis politsei ekspertiisi Tartu Ülikooli semiootikaprofessorilt Peeter Toropilt.

Ekspertiis ei tuvastanud mälestusmärgil ühtki natsliku sümboolika tunnust. "Kõikvõimalik SS-sümboolika on summutatud. Bareljeefil on küll rinnas rist, aga haakristi pole. Peas on mehel universaalne Saksa armee kiiver, mille kuju pole aga kaugeltki põhjus seda kohe natslikuks tunnistada. Peaks ütlema, et monumendil on hoopis välja toodud tugev Eesti aspekt. Näiteks käisel on trikoloori kujutis ja Vabadussõja risti südamikujutisega kraeembleem."¹

1940-1941. aastal saatis Nõukogude võim Eestis korda rea inimsusevastaseid kuritegusid. Uue Nõukogude okupatsiooni vastu seistes ei olnud Eesti meestel üldjuhul valikut, missugusesundris võidelda. Eesti Vabariigi viimane seaduslik peaminister Jüri Uluots teatas oma raadiokõnes 7. veebruaril 1944, et pooldab Eesti meeste mobilisatsiooni Saksa sõjaväkke kui ainsat võimalust Eesti päästa: "Ainult ühiselt ja koondatud jõul saab rahvas enda kaitset teostada. Seepärast toetan täielikult mobilisatsiooni head kordaminekut. Mõtlen, et sel viisil eestlased omaendi jõududega on vajaduse kohaselt võimelised kaitsma oma maad ja oma rahvast, oma isasid ja oma emasid, oma õdesid ja vendi, oma poegi ja tütreid."²

Teel Lihulasse aga konfiskeeris Eesti politsei mälestusmärgi põhjendusel, et „monumendil on karistusseadustiku § 151-prim tunnused ja on alust arvata, et monumenti võidakse püstitada avaliku eksponeerimise eesmärgil.“. Siseministrit ja teisi valitsuse liikmeid oli enne operatsiooni algust teavitatud.³

Karistusseadustiku paragrahvis 151-prim lõikes 1 sätestatakse, et keelatud ja karistatav on "agressiooniakti, genotsiidi, inimsusevastase kuriteo või sõjakuriteo toimepanemisega seotud sümboli avaliku eksponeerimise eest neid tegusid toetaval või õigustaval viisil".⁴

Karistusseadustiku § 151-prim koostamisse kaasatud vandeadvokaat Carri Ginteri väitel ei vasta politsei ja siseministri argumendid Lihula monumendi koopia konfiskeerimisel sellele, mis on seaduses kirjas. Ginter toonitab, et karistusseadustiku § 151-prim koosseisu realiseerimiseks tuleb kõnealuseid sümboleid eksponeerida "... neid tegusid toetaval või õigustaval viisil".

Samuti on Ginteri sõnul arusaamatu, kuidas sai politsei üldse transpordis oleva sümboli puhul tuvastada sümboli kasutamise agressiooni toetaval viisil. Ginteri järelduse kohaselt karistusseadustiku § 151-prim kohast õigusrikkumist ei toimunud.⁵ Seega oli ka monumendi konfiskeerimine ebaseaduslik.

Sellega seoses on meil teile järgmised küsimused:

1. Kas olete nõus, et salates maha Eesti iseseisvuse eest võidelnute mälestuse, annate signaali ka neile, kelle kaitsetahtest oleneb kaasajal Eesti Vabariigi julgeolek ja saatus: kui võitlete

¹ <https://www.err.ee/423302/semiootik-torop-lihula-sammas-pole-natslik>

² <https://dea.digar.ee/?a=is&oid=eestisona19440208&type=staticpdf&e=-----et-25--1--txt-txIN|txTI|txAU|txTA----->

³ <https://www.err.ee/1609441211/laanemets-valitsus-oli-lihula-samba-konfiskeerimisest-teadlik>

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411?leiaKehtiv>

⁵ <https://www.err.ee/1609442177/ginter-seadus-ei-keela-lihula-samba-transportimist>

Eesti eest kasvõi peaministri üleskutsel, aga välispoliitiliselt keerulistel asjaoludel, siis Eesti Vabariik ei hakka hiljem neid asjaolusid selgitama, vaid nõuab teie unustamist. Kuidas mõjub selline sõnum tänapäeva Eesti sõjameeste kaitsetahtele?

2. Kuidas said politsei, Teie ise ja erioperatsioonist teavitatud valitsuse liikmed arvata, et semiootilise ekspertiisi kohaselt natsitunnusteta originaali koopial on tekkinud natsitunnused?
3. Kuidas sai politsei teada, kes, kuidas ja millal transpordib ausamba koopiat Lihulasse? Kas selleks viidi ellu jälitustegevust ja kui viidi, siis millisele õiguslikule alusele tuginedes?
4. Kas Te teate, et Lihula mälestusmärgi eemaldamine 2004. aastal tõi kaasa peaministrierakonna hääbumise, ühiskonna lõhenemise ning monumendisõjad? Kui teate, miks Te siis kordate eelkäijate vigu?
5. Kes ja kuidas selle eest vastutab, kui politsei paneb toime niisuguseid jämedaid õigusrikkumisi? Milliste politsei poolsete õigusrikkumiste puhul tunnete, et peaksite ise siseministrina vastutuse võtma? Seda enam, kui olete ise need õigusrikkumised nende toimepanemise eelselt heaks kiitnud.
6. Kas tunnistate, et Nõukogude okupatsiooni vastu võidelnute mälestuse austamise (seadusevastane) takistamine tõukub Venemaa ajaloonarratiivist? Kui jah, kas Te leiate jätkuvalt, et olete sobiv isik Eesti Vabariigi siseministriks?

Jaak Valge
Varro Vooglaid

9. septembril 2024

